

Venstre på villstrå

Av Gaute Nøkleholm

Organisasjons- og kommunikasjonssjef, NORSKOG

gaute.nokleholm@norskog.no

**23. april
13/2013**

Partiene på Stortinget kappes om skog- og trenæringens gunst for tiden. Partiet Venstre derimot kan mistenkes for å ha definert gamle SV velgere med regjeringsslitasje som partiets reddende stemmekveg. Tilbake står uforstående Venstre-velgere i skyen av en tilfeldig politisk metamorfose helt uten sidestykke. Bakgrunnen er et representantforslag til Stortinget, der Trine Skei Grande og Borghild Tenden bretter ut sin selvkomponerte oppskrift for norsk naturmangfold.

Venstres 23 teser

Kunnskapspartiet har på Luthersk vis tatt mål av seg å reformere innsatsen for naturmangfoldet og innledet arbeidet med 23 teser. Fire av dem går direkte på skogbruket. I spissen for det hele står Trine Skei Grande, den selvutnevnte kandidaten til ministerpost - for Kunnskapsdepartementet. Hvis dette er løsningen så er det imidlertid mangel på kunnskap som er problemet. For å hjelpe Venstre litt på vei i prosessen for å trekke forslaget, presenterer vi her en liten gjennomgang.

Første tese: Stortinget ber regjeringen avvikle støtteordningene til bygging av skogsbilveier, drift i vanskelig terreng og utplanting av fremmede treslag.

Fjerning av statstilskudd til skogsbilveier har liten betydning for biologisk mangfold. Veiene i seg selv legger beslag på relativt lite areal, og blir ikke lagt til biologisk viktige områder. Det er med andre ord ikke veiene i seg selv som gjør at miljøvernere ønsker veiløse skoger, men at skogen som sokner til veien blir tatt i bruk. I store deler av landet er veitetheten på skogarealene lav og hindrer effektiv høsting av skogressursene. Det samme gjelder vanskelig terreng, der primærleddet i verdikjeden ikke kan hente ut tømmer med lønnsomhet. Det normale motargumentet mot bruk av offentlige midler for å stimulere til høsting av disse ressursene er at manglende lønnsomhet ikke er et anliggende for fellesskapet. Isolert sett er det naturligvis riktig, men tømmeret som høstes er starten på en lang verdikjede med mange ansatte og høye skatteinntekter, der trevirket øker sin verdi 10 – 12 ganger før det når kunden. Tilskudd til veier og drift i vanskelig terreng er altså ingen gave til skogeieren, men en samfunnsinvestering med høy avkastning fra en grønn og bærekraftig produksjon.

I tillegg går mye av den offentlige støtten til kvalitetsheving av veiene, slik at transporten går mer effektivt og dermed mer miljøvennlig. Veiene er også forutsetning for et variert og nyansert skogbruk, fordi slike miljøtiltak krever tettere oppfølging og kontinuerlig skogskjøtsel. Samtidig unngår man lange transporter i terrenget, noe som er en økende utfordring med klimautviklingen.

Skogen vokser ikke inn i himmelen. Veksten stagnerer når skogen blir gammel og det samme gjør naturligvis bindingen av karbon, siden det alt vesentlige av veden dannes av karbon fra luften. Det betyr at skog må brukes for å være i optimal vekst og bruke potensialet for karbonbinding fullt ut.

Når trevirket brukes i ulike varige produkter er karbonet fortsatt bundet, og erstatter til overmål klimaskadelige alternativer. Når huset rives, eller pappen er utslitt blir det grønn energi til erstatning for klimaskadelige energibærere.

I mellomtiden har ny skog bundet den samme mengde karbon som ble avgitt fra forbrenningen. Bruk av skog er som å koble et vannkraftverk til elven – det er å bruke et naturlig kretsløp for å redusere bruken av lagerressurser. Å bruke av naturens overskudd er ikke en mulighet, men en plikt man har som ansvarlig nasjon. Dette spesielt i en tid da forbruket av lagerressurser er verdens største miljøutfordring. I dag binder landets skogarealer rundt halvparten av landets utslipp av klimagasser, en mekanisme som kunne effektiviseres ytterligere med økt aktivitet i skogbruket.

Med begrepet norsk naturmangfold menes utvalget av arter som finnes i landet og i noen sammenhenger hvordan artene opptrer sammen i ulike systemer. Det antas at vi har rundt 55.000 arter i Norge, hvorav ca. 40.000 er kjent. Med andre ord er kunnskapen om artsmangfoldet på langt nær utfyllende. På verdensbasis er situasjonen i kartleggingen enda verre. Med dagens tempo i kartleggingen vil det ta 1000 år før verdens arter er kartlagt. Dette er altså det faglige fundamentet for ladede utsagn og holdninger som man stadig møtes med, eksempelvis at verdens artsmangfold blør. Denne internasjonale retorikken er adoptert til norske forhold og er repetert til en nokså vaklende sannhet. Det er vanskelig å finne ut hvor mange arter som egentlig er utdødd i Norge ved litteratursøk, men det virker å ligge på rundt 100. Det kan ikke dokumenteres at skogbruket har utryddet en eneste av disse artene i løpet av de siste hundre årene, og da omfattes en periode da skogene på det nærmeste ble uthogget for å bygge landet. Selv arealer som i dag er utlignende ble drevet ved bruk av hest og utfløting langs det vi i dag ser på som bekkedar, men som ble demmet opp og sluppet avgårde. Til tross for dette kan man altså ikke hevde at aktiviteten førte til utdøelse av arter.

Norsk klima er spesielt med store svingninger mellom årstidene, og det er mange arter som lever i yttergrensen av hva de kan tåle. Dette kommer til uttrykk ved at vi totalt antakelig har bare 55.000 arter, til sammenligning med regnskogsområdene som har flere titalls millioner arter. Selv små endringer i klima vil derfor kunne true enkelte av våre arter her i grensen av eksistensområdet. Forholdet til klimautvikling og artsmangfold uløselig knyttet sammen og vi vet at dagens barskogarealer for 2000 år siden besto av edelløvsog som følge av noen få graders varmere klima. Hvordan artsmangfoldet er endret i løpet av denne tiden kan man knapt forestille seg, like lite som en kan tenke seg de endringene i dagens naturmangfold som en 2 – 5 graders temperaturøkning vil medføre. Allerede nå merker vi en utvikling i vekstbetingelsene som vi forholder oss til i skogbruket. Naturen er fortsatt dynamisk, og skapelsesberetningen er for de fleste av oss erstattet av Darwins lære.

Dette bør også tas med i betraktningen rundt bruk av fremmede treslag. Sitka-gran utpekes av mange som en økologisk trussel. Det opereres med en spredningsevne som er utenfor enhver praktisk erfaring med treslaget. Det meste av relativt tunge frø fra bartrær faller innenfor noen titalls meter fra mortreet. Noen få prosent av disse spirer og blir til trær. Noe av frømaterialer kan i spesielle tilfeller transporteres noe lenger og slumpe til å finne vekstgrunnlag, men å fremstille dette som en økologisk trussel er noe spesielt. I miljøforvaltningen fremstilles sitkagrana som noe som minner om løvetann, med en frømengde og geografisk spredningsevne utenfor enhver logikk. Treslaget er salttålede og kan vokse i kystområder og har samtidig en imponerende vekstevne. Undertegnede har selv vært i bestand som produserer nesten 3 M3 trevirke pr dekar. I klimaarbeidet betyr dette en binding av karbon på opp mot den mengden som avgis fra 2000 liter forbrent bensin pr dekar årlig, eller to liter bensin pr kvadratmeter i året.

. Det er forståelig at det vekker motbør av estetiske årsaker å skulle plante sitkagran eller andre fremmede treslag langs hele kysten, men å hevde at enhver planting av slike treslag utelukkende er en miljøbelastning og økologisk risikabelt er i beste fall unyansert. Det forventes en faglig etterrettelighet og at man i hvert fall fra miljøforvaltningen sin side ikke opererer med vikarierende argumenter for subjektive meningsytringer. Mange debatter preges nettopp av faglige snarveier som forsterkes hver gang informasjon går mellom nye ledd.

I Miljøverndepartementets «Miljømål 2020» sies det eksempelvis at målsettingen for skogbruket er å drive bærekraftig og slutte å utrydde arter. Til dette kan det anføres at Artsdatabanken ikke kan dokumentere at skogbruket har utryddet en eneste art de siste hundre år, samt at vi hogger bare 35 % av det tømmer volumet som vokser til hvert år. Svenskene hogger til sammenligning 85 % av tilveksten. Skogbruket utrydder altså ikke arter, og driver til overmål så langt under bærekraftnivået at Stortinget ser på det som et problem.

Man skal naturligvis opptre som at vår aktivitet kan true naturmangfoldet, slik vi til daglig også gjør gjennom et sterkt miljøsystem med kontrollrutiner og sertifisering. Men det oppstår et dilemma på samfunnsnivå når påstander og gjentakelser brukes som grunnlag for å redusere høsting av fornybare ressurser med økt bruk av lagerressurser som konsekvens. Når man i tillegg vet at aktiv bruk av skogressursene er et av de viktigste klimaverktøyene vi har, blir dette miljøfaglig sett en betenkelig strategi. Det bør kunne antas at senere generasjoner finner denne tilnærmingen til saksfeltet no mer enn underlig.

Andre tese: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre meldeplikt på hogst.

Meldeplikt for hogst ble vurdert da Sponheim la fram forslag til ny Skoglov. Sponheim var da klar på det liberale prinsippet om frihet under ansvar som utgangspunkt for loven. Meldeplikt for hogst ble vurdert, men ikke innført. I tillegg ble meldeplikt utredet grundig av LMD i 2011. At venstre nå foreslår dette, er en mistillit til den enkelte private næringsdrivende som skogbruker, og underbygger dessuten økt offentlig styring. Det er vanskelig å se at dette passer inn i Venstre sin politikk.

De samlede miljøkrav som påhviler verdikjeden gjør det uaktuelt forsettlig å omsette eller bearbeide virke fra biologisk viktige områder. Konsekvensene av å hogge, bearbeide eller selge tømmer fra denne type arealer er så store at det ingen vil ta en slik sjanse. I den grad det har skjedd bygger på svake enkeltelementer i et sett av rutiner, som til sammen utgjør et miljøsystem i kontinuerlig utvikling. Den praktiske håndhevelsen av sertifiseringskravene vært utført av næringen selv, med kontroll og oppfølging fra Veritas og Intertec. Det er klare regler for hvordan avvik skal håndteres, og hvilke konsekvenser overtredelser skal medføre. Brudd på reglene resulterer i pålegg om skjerpede rutiner og i verste fall inndragelse av sertifikatet.

Om man tar utgangspunkt i en årlig avvirkning på rundt 8 millioner kubikkmeter og et gjennomsnittlig driftsvolum på 500 kubikkmeter, snakker vi rundt regnet om minst 20.000 ulike drifter på landsbasis hvert år. Fordelt på skogbrukskommunene snakker vi da om en svært betydelig arbeidsmengde. Andelen av feil som blir begått målt mot det totale aktivitetsnivået vurderes samtidig som relativt lavt, selv om en feilhogst selvsagt er en for mye. Risikoen er en ansvarspulverisering, i og med at det flere deler samme ansvar. Samtidig er det, volumet tatt i betraktning, en fare for at en samfunnsmessig viktig høsting stanses opp av et offentlig apparat som ikke er rustet for saksmengden som utløses ved dette tiltaket. Dersom man ser for seg å utvide den offentlige kapasiteten på dette feltet, er det et økonomisk spørsmål hvorvidt det lar seg passe inn i kommunenes gjeldende økonomi.

Hvis man skal videreføre tanken om meldeplikt innebærer det nødvendigvis et offentlig apparat som kan håndtere en betydelig saksmengde på en ekspedit og korrekt måte. Med de endringene som skogbrukssjefstillingene har gjennomgått de siste 15 år, må det i så fall påregnes omfattende endringer i organiseringen av skogoppsynet. NORSKOG mener man da må tilbake til tidligere modell med skogbrukssjefer under ledelse av Fylkesmannen, slik det fortsatt praktiseres i Sverige. NORSKOG mener prinsipielt at et klart eierforhold til alle aspekter rundt en ressurs er den beste garanti for langsiktig forvaltning. Man ser mange eksempler på motsvarende forvaltning der ansvaret er pulverisert, noe som i naturforvaltningsfaget betegnes som "allmenningens forbannelse". Engasjerte eiere med et personlig ansvar for ressursanvendelsen er etter vårt syn den beste forutsetning for å sikre en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Da har man et ansvar som fullt og helt påhviler forvalteren, enten det gjelder næringsutøvelse eller ivaretagelse av ressursen. NORSKOG vil derfor advare mot å overføre et ansvarsfelt som åpenbart tilligger eieren, og som søkes ivare tatt gjennom vedvarende utvikling av miljøsystemene.

Et offentlig utformet regelverk vil dessuten mangle den nødvendige dynamikken som ligger i et sertifiseringssystem, der en nullvisjon er målet, mens systemet utvikles og trimmes underveis. Det er mange paralleller til måten man tenker veisikkerhet. Det skaper enkel retorikk når man ser bort fra det bakenforliggende volumet i saken og utelukkende fokuserer på uheldige enkelthendelser.

Tredje tese: Stortinget ber regjeringen sikre 10 pst. vern av den produktive skogen som reservater og nasjonalparker innen 2020, gjennom en målrettet opptrappingsplan for skogvernet fram mot 2020.

Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) har konkludert med at vernebehovet er 4,6 %. Derfor er 10 % en hittil ukjent størrelse. Som et minimum bør forslag kvalitetssikres slik at de fremstår kunnskapsbaserte.

Forskerne ved Skog og Landskap har for øvrig beregnet at en tredjedel av det produktive skogarealet i Norge er underlagt moderate eller sterke restriksjoner grunnet miljøhensyn. Mange av hensynene er hjemlet i lovverk og forskrifter, som Skogbruksloven, Naturmangfoldloven, Vannressursloven og Friluftsløven. Disse gir alle føringer for skogbehandling og forvaltning.

Videre er de fleste skogeiendommer i Norge miljøsertifisert gjennom Skogbrukets miljøstandard som er basert på Levende Skog standarden. I tillegg til formelle krav er det flere miljø- og samfunnsmessige hensyn som berører skogforvaltningen. På den strengeste kategorien er områder der ingen avvirkning tillates, og utgjør 2,6 prosent av den produktive skogen.

Den neste kategorien inkluderer øvrige verneformer i naturmangfoldloven, biologiske viktige områder avsatt gjennom Skogbrukets miljøstandard, samt «villmarkspregede» områder og buffersoner rundt disse. Om lag 11 prosent av det produktive skogarealet inngår i denne kategorien.

Den tredje kategorien omfatter «flerbruksskog», dvs. byskoger og fjellskog, der hensyn til friluftsliv og biologisk mangfold sidestilles eller vektas høyere enn skogproduksjon og utgjør over 13 prosent. Selv om den øvrige skogen er betegnet som «produksjonsskog», og utgjør vel 70 prosent av den produktive skogen, er også denne underlagt såkalte hverdagshensyn, som båndlegger volum og areal. Dette kan dreie seg om gjensetting av livsløpstrær, bevaring av død ved, tilpasning av hogstform og ivaretagelse av sumpskog. Selv om tiltakene er små så utgjør de samlet en betydelig del av de miljøhensyn som skogbruket tar for tilrettelegging for friluftsliv og bevaring av biologisk mangfold.

Hverdagshensynene øker andelen av areal med restriksjoner fra vel 26 prosent til i underkant av 31 prosent. I tillegg til dette har Norge, særlig av topografiske årsaker og vanskelig terreng, en stor andel skog som ikke vil kunne drives.

Som tidligere nevnt har norske skoger et vesentlig høyere innslag av miljøelementene gammelskog, lauvskog og død ved enn eksempelvis Sverige. I tillegg er norske verneområder fordelt på ulike skogtyper, mens man i Sverige hovedsakelig har lagt verneområdene langt nord og i høyereliggende skog for å sikre bruken av de mest produktive arealene. Hvis Kunnskapspartiet til tross for dette skulle finne det miljømessig riktig å ta store skogarealer ut av produksjon og klimafunksjon forventes det at det også tar et oppgjør med erstatningsregimet.

Fjerde tese: Stortinget ber regjeringen hindre klimatiltak som skader naturmangfold, slik som nye skogreisingsprosjekter.

En generelt avvisende holdning til bruk av skogreising som klimatiltak er et overraskende utspill fra kunnskaps- og miljøpartiet. Man kan forstå en kritisk holdning til skogreising på arealer hvor det er knyttet spesielle miljøverdier, men et generelt forbud kan neppe være gjennomtenkt. Internasjonalt er avskoging et problem i klimasammenheng. Er det da fornuftig å stille seg negative til planting i Norge som vil føre til økt CO₂-binding og lagring?

NORSKOG skal være den første til å formidle nyheten så snart Venstre har gjort en ny vurdering av forslaget og ventelig fjernet de fire omtalte punktene i forslaget.